

รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*

ADMINISTRATIVE MODEL OF MORALITY AND ETHICS TRAINING PROJECT FOR YOUTHS OF TEMPLES IN PRACHUAPKHIRIKHAN PROVINCE

พระครูปราการศีรวิรักษ์ (ประเสริฐ สัจจวโร)

Phrakru Prakankhirak (Prasert Saccavaro)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: phrakruprakankirak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2. ศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการ พระวิทยากร ผู้สนับสนุนโครงการ ข้าราชการ นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ และเยาวชนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านคน คณะสงฆ์มีการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชน ด้านเงิน มีการมอบค่าตอบแทนให้พระธรรมวิทยากรด้านสิ่งของและสถานที่ มีการจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ด้านการจัดการ มีการบริหารจัดการโครงการในการฝึกอบรม 2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ 1. ด้านการวางแผน มีการร่วมมือของทุกฝ่ายเป็นสำคัญ 2. ด้านการดำเนินงาน มีการจัดอบรมภายในและภายนอกองค์กร 3. ด้านการประเมินผล มีการวัดผลสำหรับการดำเนินงานหรือโครงการ 4. ด้านการปรับปรุง มีการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการอบรม

*Received July 30, 2024; Revised August 26, 2024; Accepted August 28, 2024

3.รูปแบบการบริหารจัดการโครงการ 1. ขั้นตอนการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน 2. ขั้นตอนการเตรียมโครงการ ประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3. ขั้นตอนการปฏิบัติและควบคุมโครงการ มีการตรวจสอบความเหมาะสมและประเมินผลว่าตรงตามเป้าหมายหรือไม่ 4. ขั้นตอนการปิดโครงการ มีการสรุปผลการดำเนินงานของโครงการ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

คำสำคัญ: การอบรม; คุณธรรมจริยธรรม; เยาวชน

Abstract

This research aimed: 1. To study the general conditions 2. To study the process 3. To present the management model of morality and ethics training project for youth of monasteries in Prachuap Khiri Khan Province. The research method was qualitative. The key informants were the Sangha chief, the lecturer, the project supporter, the civil servant, the Buddhist management scholar, and the youth participants in the project, totaling 25 monks and people, and the focus group discussion, totaling 10 monks or people. The research instruments were in-depth interview script and focus group discussions script. Data were analyzed by descriptive content interpretation and summarized in an essay.

The research results were as follows: 1. The general conditions of the management of the morality and ethics training project for youth of monasteries in Prachuap Khiri Khan Province: In terms of people, the Sangha provided morality and ethics training to the youth. In terms of money, the Sangha provided compensation to the lecturer. In terms of things and places, the Sangha provided necessary media and equipment for lecturing on various activities. In terms of management, the Sangha managed the project in the training, focusing on planning and scheduling. 2. The process of project management included: 1. Planning; cooperation of all parties was important in planning and policy creation. 2. Operation; Organized internal and external training, develop online courses, and create an organizational culture that supports values and ethics. 3. Evaluation; Measure results for operations or projects. 4 Improvement: Improve and amend the training process. 3. Project management model consisted of: 1. Planning process: Set clear objectives

and goals. 2 Project preparation process: Meet with stakeholders, define project scope. 3. Project implementation and control process; Check suitability and evaluate whether the results are in line with the goals and make appropriate adjustments or corrections. 4. Project closing process; Summarize the project performance, analyze strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles, and extract lessons learned from the morality training project.

Keyword: Training; Morality and Ethics; Youth

บทนำ

แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางของวัดในบางเรื่องอาจจะลดลง แต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่โดยเฉพาะวัดในเขตภูมิภาค บทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ (กรมการศาสนา, 2553) ทั้งนี้ ในบริบทของพื้นที่เขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (มหานิกาย) มีจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนอยู่เป็นเนืองนิตย์ แต่ที่โดดเด่นปรากฏมีจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ 1. วัดทางสาย ซึ่งเป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 9 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2. วัดกุยบุรี ซึ่งเป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และ 3. วัดด่านสิงขร ซึ่งเป็นวัดราษฎร์สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 5 ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัจจุบันพบว่า พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในภาพรวมของประเทศ สามารถจำแนกได้เป็น 6 กลุ่มตามพัฒนาการตามวัย กล่าวคือ พฤติกรรมกลุ่มแรกจะเป็นพฤติกรรมที่ยิ่งโตยิ่งลด พฤติกรรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ ไปวัด ไปเที่ยวกับพ่อแม่พี่น้อง เล่นกีฬา และช่วยงานบ้าน เป็นต้น ส่วนพฤติกรรมกลุ่มที่สอง จะเป็นพฤติกรรมที่ยิ่งโตยิ่งเพิ่ม พฤติกรรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ เที่ยวกลางคืน พุดโทรศัพท์ โตเรียน ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ ดื่มสุรา และเล่นอินเทอร์เน็ต (สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญเชื้อ, 2551) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนในปัจจุบันจึงมีมากมาย อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาเด็กหนีโรงเรียน การคบเพื่อนชั่ว ปัญหาการกระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ฉะนั้น หากเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมอาจพลาดพลั้งไปทำความชั่วสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมโดยรวมได้อย่างไรก็ตาม การจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในปัจจุบัน ก็ยังคงประสบปัญหา ได้แก่ พระสงฆ์ผู้อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ขาดทักษะและประสบการณ์ มุมมอง

และทัศนคติที่ไม่ดีของผู้เข้าอบรมคุณธรรมจริยธรรม ความพร้อมของสถานที่จัดอบรม คุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน กิจกรรมการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนยังไม่มี ความครอบคลุมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติควบคู่กันไป (พระอลงกรณ์ กนต์วงษ์, 2564) อีกทั้ง ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในกระบวนการดำเนินงานจัดการโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน ได้แก่ กำหนดเวลาทำกิจกรรมไม่ชัดเจน เติมนิจกรรมน้อยไป แบ่งเวลา ไม่เหมาะสม บางกิจกรรมใช้เวลาไม่เท่ากัน เวลานั้นสมาธิวิทยากรใช้เสียงบรรยายซึ่งเสียงนั้น รบกวนสมาธิ จิตไม่อยู่ในอารมณ์กรรมฐาน นั่งอบรมนานไปเมื่อย ระดับความรู้ ความสามารถของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคนไม่เท่ากัน และเยาวชนจำนวนมากไม่มีโอกาส เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพุทธศาสนาเช่น กิจกรรมเสวนาธรรม กิจกรรม เติมนิจกรรมเพื่อสุขภาพ กิจกรรมต้นไม้พูดได้ กิจกรรมนั่งสมาธิโครงการค่ายพุทธบุตร เป็นต้น (พระปลัดนิคม กตปญฺญ, 2564)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับที่ผู้วิจัยมี ความสนใจงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่เยาวชน จึงประสงค์ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลอันเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม แก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสังฆาธิการ พระวิทยากร ผู้สนับสนุนโครงการ ข้าราชการ นักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ และเยาวชนเข้าร่วมโครงการ จำนวน 25

รูปหรือคน โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจงตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหาเป็นเชิงพรรณนาและความถี่ของข้อมูลการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาเสนอองค์ความรู้ต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า มีการบริหารจัดการ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านคน (Man) พบว่า การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีและสร้างสังคมที่มีคุณค่า การใช้เทคโนโลยีและสื่อเพื่ออบรมมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ พุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการสอนและสร้างพื้นฐานทางจิตใจให้เยาวชน การจัดการโรงเรียนและการอบรมควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและการจัดการเวลาให้เหมาะสม และการเลือกบุคคลที่เหมาะสมในการสอนและบทบาทต่าง ๆ เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ดีในการพัฒนาบุคลิกภาพและคุณธรรมในเยาวชน 2. ด้านเงิน (Money) พบว่า การมอบค่าตอบแทนให้พระธรรมวิทยากรในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสามารถสนับสนุนและช่วยลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างเช่น ค่าเดินทาง การกำหนดค่าตอบแทนเหมาะสมจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการฝึกอบรมคุณธรรม และการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ การกำหนดเป้าหมายการเงินช่วยให้การจัดการอบรมมีทิศทางทางการเงินชัดเจน การบริหารการเงินไม่เพียงแค่การจัดการในปัจจุบัน แต่ยังเป็นการวางแผนและการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ในอนาคต 3. ด้านสิ่งของและสถานที่ (Materials) พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม โดยการจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นตามความต้องการของพระธรรมวิทยากรในการบรรยายกิจกรรมต่าง ๆ การจัดสถานที่อบรมให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น ใช้ห้องประชุมหรือศาลาการเปรียญของวัด การเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสร้างความสนใจให้นักเรียน เช่น การใช้คลิปวิดีโอหรือภาพถ่าย และการจัดการดูแลวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อรักษาสภาพและยืดอายุการใช้งาน เช่น การจัดเก็บวัสดุและ

อุปกรณ์อย่างเรียบง่าย รวมถึงมีอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอและเหมาะสมตามความต้องการ 4. ด้านการจัดการ (Management) พบว่า การบริหารจัดการโครงการในการฝึกอบรมเน้นการวางแผนและการจัดทำกำหนดการเพื่อให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คลิปวิดีโอ เพื่อกระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการโครงการต้องใช้ทรัพยากรและเทคนิคการบริหารที่เหมาะสม และการสร้างนโยบายและกฎระเบียบที่สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนช่วยให้นักเรียนและบุคลากรพัฒนาการทั้งด้านทักษะและคุณภาพชีวิตในอนาคตได้ดีขึ้น

2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า 1. ด้านการวางแผน (Plan) การวางแผนและบริหารจัดการโครงการอบรมเป็นสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสม การร่วมมือของทุกฝ่ายเป็นสำคัญในการวางแผนและสร้างนโยบาย เพื่อสร้างองค์กรที่สามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ การวางแผนยังช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีผลสำเร็จในระยะยาว การทำแผนปฏิบัติการในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในชีวิตในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนเป็นก้าวแรกสู่ความสำเร็จในการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้การอบรมมีผลสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในระยะยาว 2. ด้านการดำเนินงาน (Do) การฝึกอบรมเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร เพื่อสร้างพฤติกรรมที่ดีและความรับผิดชอบในการดำเนินงาน การดำเนินงานฝึกอบรมสามารถทำได้ผ่านหลายวิธี เช่น การจัดอบรมภายในและภายนอกองค์กร การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนค่านิยมและจริยธรรม โครงการฝึกอบรมควรมีเป้าหมายชัดเจนและการวัดผลเพื่อให้แน่ใจว่ามีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อองค์กรได้อย่างเต็มที่ 3. ด้านการประเมินผล (Check) การประเมินผล (Check) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการวัดผลสำหรับการดำเนินงานหรือโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความสอดคล้องของงานกับเป้าหมายหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการประเมินผลนั้นมักจะใช้เครื่องมือหรือวิธีการที่หลากหลาย เช่น แบบฟอร์มการประเมิน การสัมภาษณ์ หรือการสำรวจข้อมูลช่วยให้ทีมงานหรือผู้ดูแลโครงการสามารถทราบถึงความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ และข้อบกพร่องของงาน ทำให้สามารถปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม 4. ด้านการปรับปรุง (Act) การปรับปรุง (Act) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานหรือ

การจัดโครงการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นโดยใช้ข้อมูลมาทำการปรับปรุงในกระบวนการ การเพิ่มประสิทธิภาพ การปรับปรุงไม่ใช่เพียงแค่การแก้ไขปัญหา แต่ยังเป็นการสร้างโอกาสในการพัฒนาและเติบโตในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพและความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

3. รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า 1. ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการวางแผนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการและดำเนินงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น ธุรกิจ การศึกษา หรือชีวิตส่วนตัว การระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนในทีมเข้าใจและมุ่งมั่นในการทำงานสู่เป้าหมายเดียวกัน ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีอยู่โดยใช้ข้อมูลและข้อสรุปเพื่อให้สามารถตัดสินใจในการวางแผนอย่างมีเหตุผล การดำเนินการตามแผนและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแผนต่อไปตามความเหมาะสม 2. ขั้นตอนการเตรียมโครงการ ขั้นตอนการเตรียมโครงการมักมีหลายขั้นตอนตามลำดับที่เฉพาะตัวของโครงการนั้น ๆ การศึกษาและเข้าใจความต้องการของโครงการ เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผู้เกี่ยวข้อง การระบุขอบเขตของโครงการ เพื่อกำหนดขอบเขตของงานที่จำเป็นต้องทำ การกำหนดและวางแผนกิจกรรมที่ต้องทำ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการ การระบุและจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น เช่น บุคคล วัสดุ และเครื่องมือ การตรวจสอบและปรับปรุงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้โครงการเป็นไปตามแผนการดำเนินงานและประสบความสำเร็จ 3. ขั้นตอนการปฏิบัติและควบคุมโครงการ การปฏิบัติและควบคุมโครงการเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป้าหมายที่เหมาะสม จัดทำแผนโครงการที่รอบคอบและเป็นระเบียบ เน้นกำหนดเป้าหมายย่อย และกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินโครงการ ตรวจสอบความคืบหน้าเปรียบเทียบกับแผนต้นทาง และประเมินผลลัพธ์ว่าตรงตามเป้าหมายหรือไม่ และทำการปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสม สรุปประสบการณ์และเรียนรู้ที่ได้รับจากโครงการเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในโครงการอื่นในอนาคต 4. ขั้นตอนการปิดโครงการ การปิดโครงการเป็นขั้นสุดท้ายและสำคัญในการบริหารโครงการ เป็นโอกาสในการสรุปผลลัพธ์ และเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงในโครงการอื่นในอนาคต ขั้นตอนการปิดโครงการควรครอบคลุมการสรุปผลลัพธ์ และการเผยแพร่ข้อมูลสำหรับการพัฒนาต่อไป ทำให้ทุกคนเข้าใจถึงขั้นตอนและสิ่งที่ต้องทำเพื่อให้โครงการปิดได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

การปิดโครงการยังเป็นโอกาสที่ดีในการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ และสร้างแรงบันดาลใจสำหรับโครงการอื่นในอนาคตด้วยกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายได้ว่า สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านคน (Man) การอบรมคุณธรรมและจริยธรรมแก่เยาวชนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพที่ดีและสร้างสังคมที่มีคุณค่า การใช้เทคโนโลยีและสื่อเพื่ออบรมมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและจริยธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านเงิน (Money) การมอบค่าตอบแทนให้พระธรรมวิทยากรในการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสามารถสนับสนุนและช่วยลดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างเช่น ค่าเดินทาง ด้านสิ่งของและสถานที่ (Materials) สิ่งอำนวยความสะดวกในการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม โดยการจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นตามความต้องการของพระธรรมวิทยากรในการบรรยายกิจกรรมต่าง ๆ การจัดสถานที่อบรมให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เช่น ใช้ห้องประชุมหรือศาลาการเปรียญของวัด ด้านการจัดการ (Management) การบริหารจัดการโครงการในการฝึกอบรมเน้นการวางแผนและการจัดทำกำหนดการเพื่อให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ โดยใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คลิปวิดีโอ เพื่อกระตุ้นความสนใจและการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการโครงการต้องใช้ทรัพยากรและเทคนิคการบริหารที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรีณภิรมย์ กิตติธโร) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้คือ 1. ด้านบุคลากร สภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรีมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสภามามีคณะกรรมการบริหารและมีสมาชิกสภาที่เป็นพระนักเผยแผ่แผนกต่าง ๆ รวมอยู่ในสภาพระนักเผยแผ่ จังหวัดเพชรบุรี 2. ด้านงบประมาณของสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี สภาพระนักเผยแผ่ จังหวัดเพชรบุรี มีงบประมาณจากผู้มีศรัทธาทั่วไป คณะสงฆ์ร่วมกันจัดตั้งกองทุนด้วยการทอดผ้าป่า 3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ของสภาพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา จังหวัดเพชรบุรี พระนักเผยแผ่อาศัยวัสดุที่มีอยู่ภายในวัด และมีสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเพชรบุรี คลื่น FM 95.75 MHz 4. ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการสภา พระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี 5. ด้านการบริหารจัดการ ต้องประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดนิคม กตปญโญ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์จังหวัด

สุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยอาศัยคุณธรรม ต้องมีการบริหารจัดการทั้งผู้ให้การอบรมและผู้รับการอบรม อย่างเป็นกระบวนการ โดยใช้หลักทฤษฎี 4M ในการบริหารจัดการบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เพื่อออกแบบเนื้อหาหลักสูตรอบรม การจัดกิจกรรมการอบรม และการใช้สื่อการสอนในการอบรม

2. กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายได้ว่า กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการวางแผน (Plan) การวางแผนและบริหารจัดการโครงการอบรมเป็นสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพและเหมาะสม การร่วมมือของทุกฝ่ายเป็นสำคัญในการวางแผนและสร้าง นโยบาย ด้านการดำเนินงาน (Do) การดำเนินงานฝึกอบรมสามารถทำได้ผ่านหลายวิธี เช่น การจัดอบรมภายในและภายนอกองค์กร การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์ และการสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนค่านิยมและจริยธรรมด้านการประเมิณผล (Check) การประเมินผล (Check) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการวัดผลสำหรับการดำเนินงานหรือ โครงการต่าง ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และ ความสอดคล้องของงานกับเป้าหมายหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้านการปรับปรุง (Act) การปรับปรุง (Act) เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของการดำเนินงานหรือการจัด โครงการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนที่มุ่งเน้นการปรับปรุงแก้ไขปัญหา และพัฒนาการดำเนินงาน ให้ดียิ่งขึ้นโดยใช้ข้อมูลมาทำการปรับปรุงในกระบวนการ สอดคล้องกับเสกสรรค์ สนวา และคณะ (2565) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินแผนการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาร่างภาวะ ผู้นำเพื่อการประกันคุณภาพของนักศึกษาคณะนิติรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า แผนการจัดกิจกรรมนักศึกษาควรมุ่งเน้นการดำเนินการในลักษณะ 1. เน้นการจัดกิจกรรมควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2. เน้นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่เป็น ทีมงานสโสมสรนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการวางแผน ออกแบบกิจกรรมและดำเนินกิจกรรม ได้อย่างอิสระ และ 3. เน้นให้นักศึกษาออกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่เพื่อเป็นการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชัย) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด นนทบุรีด้านการวางแผน มีการวางแผนดำเนินการ วางแผนบุคลากร วางแผนด้าน งบประมาณ วางแผนสร้างเครือข่าย และวางแผนด้านวัสดุ ด้านการปฏิบัติตามแผน มีการ ปฏิบัติตามแผนซึ่งเป็นแม่บท เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ด้านการตรวจสอบ มีการตรวจสอบ

กระบวนการทำงาน ตรวจสอบและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ ตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และตรวจสอบความโปร่งใส ด้านการปรับปรุงแก้ไข มีการปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่อง ปรับปรุงพัฒนา ปรับปรุงประสิทธิภาพ และปรับปรุงมาตรฐาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาปรีชา เขมนนโท (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แนวทางการบริหารเครือข่ายต้องจัดการประชุมพูดคุยปรึกษาหารือร่วมกันของทุกภาคส่วนเพื่อวางแผนร่วมกันการบริหารจัดการงาน 5 ด้าน 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการจัดองค์กร 3. ด้านบุคลากร 4. ด้านอำนวยการ 5. ด้านการกำกับดูแล

3. รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการวางแผนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารจัดการและดำเนินงานในหลาย ๆ ด้าน เช่น ธุรกิจ การศึกษา หรือชีวิตส่วนตัว การระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนในทีมเข้าใจและมุ่งมั่นในการทำงานสู่เป้าหมายเดียวกัน ทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีอยู่โดยใช้ข้อมูลและข้อสรุปเพื่อให้สามารถตัดสินใจในการวางแผนอย่างมีเหตุผล การดำเนินการตามแผนและติดตามผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแผนต่อไปตามความเหมาะสม ขั้นตอนการเตรียมโครงการ ขั้นตอนการเตรียมโครงการมักมีหลายขั้นตอนตามลำดับที่เฉพาะตัวของโครงการนั้น ๆ การศึกษาและเข้าใจความต้องการของโครงการ เช่น วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และผู้เกี่ยวข้อง การระบุขอบเขตของโครงการ เพื่อกำหนดขอบเขตของงานที่จำเป็นต้องทำ การกำหนดและวางแผนกิจกรรมที่ต้องทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ การประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการ การระบุและจัดหาทรัพยากรที่จำเป็น เช่น บุคคล วัสดุ และเครื่องมือ การตรวจสอบและปรับปรุงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้โครงการเป็นไปตามแผนการดำเนินงานและประสบความสำเร็จ ขั้นตอนการปฏิบัติและควบคุมโครงการ การปฏิบัติและควบคุมโครงการเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้โครงการดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและเป้าหมายที่เหมาะสม จัดทำแผนโครงการที่รอบคอบและเป็นระเบียบ เน้นกำหนดเป้าหมายย่อย และกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินโครงการ ตรวจสอบความคืบหน้าเปรียบเทียบกับแผนต้นทาง และประเมินผลลัพธ์ว่าตรงตามเป้าหมายหรือไม่ และทำการปรับปรุงหรือแก้ไขให้เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระครูขันตยาภิรักษ์ (บรรยง ปุญญโณ) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การวางแผนหน่วยงานควรจะทำให้การสนับสนุนคณะสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างต่อเนื่องการวางแผนการพัฒนาจัดเนื้อหาหลักสูตรสื่อการเรียนรู้ต้องมีการพัฒนาจัดสถานศึกษามีสื่อเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ลดจนให้สื่อการเรียนรู้ได้ตระหนักในคุณค่าของตนที่มีต่อองค์การ รวมถึงจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์การสอนเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน การจัดกิจกรรมการวางแผนการจัดกิจกรรมต้องมีการพัฒนาจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมอาจารย์ส่งผลช่วยให้ปฏิบัติงานในความรับผิดชอบช่วยให้ครูอาจารย์ก้าวทันต่อการเจริญก้าวหน้าของโลกในยุคการวัดและประเมินผลการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ปัญหาชีวิตการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ รูปแบบการจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีการ

เตรียมความพร้อมด้านบุคลากรผู้รับผิดชอบโครงการ การจัดงบประมาณรวมถึง อุปกรณ์ สถานที่ในการจัดการอบรม ต้องมีการจัดการ ให้เป็นขั้นตอน โดยการวางแผนโครงการ ในการอบรม การเตรียมโครงการ การปฏิบัติและควบคุม และปิดโครงการ ให้เป็นระบบ ซึ่งสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้รูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชนของวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ดังนี้

ขั้นตอนการวางแผน การวางแผนช่วยให้การบริหารจัดการในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนหลักของการวางแผนประกอบด้วยการระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนการวางแผนอย่างเหมาะสมช่วยให้สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ตามความเหมาะสมการวางแผนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การทำงานประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนการเตรียมโครงการ วิเคราะห์ความต้องการ เช่น วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ กำหนดขอบเขตของโครงการจำเป็นต้องดำเนินการ กำหนดและวางแผนกิจกรรมเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ

ขั้นตอนการปฏิบัติและควบคุมโครงการ การเตรียมคู่มือปฏิบัติช่วยเพิ่มความเข้าใจและความชัดเจนในการทำงาน ผู้บริหารเป็นตัวกลางในการประสานงานและแก้ไขปัญหาของโครงการ การสื่อสารชัดเจนและการวางแผนในการบริหารโครงการ เลือกบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการดำเนินงานโครงการ

ขั้นตอนการปิดโครงการ การปิดโครงการเป็นขั้นสุดท้ายและสำคัญในการบริหารโครงการการสรุปผลลัพธ์และเรียนรู้จากผลการดำเนินงานโครงการ ขั้นตอนการปิดโครงการควรครอบคลุมการสรุปผลลัพธ์และการเผยแพร่ข้อมูล การปิดโครงการสรุปข้อมูลนำไปปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนควรมีการมอบหมายผู้รับผิดชอบโครงการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. การจัดหาอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการอบรม ควรมีการจัดหาให้พร้อมในการอบรม เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พระธรรมวิทยากร
3. ควรกำหนดระยะเวลาการอบรมและสถานที่ในการอบรม พร้อมทั้งจัดที่พักให้นักเรียนที่เข้ารับการอบรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารโรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องมีการประชุมวางแผนในการจัดโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรม
2. พระธรรมวิทยากรที่มาอบรม ต้องมีความรู้ในการอบรม สามารถชักจูงใจให้ผู้เข้าอบรมสนใจร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ขาด
3. จัดสถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก ห้องน้ำ และสถานที่ประชุมอบรม ให้มีความพร้อมรองรับผู้เข้าอบรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาพทั่วไปการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดอื่น
2. ควรศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดอื่น
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโครงการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2553). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- พระครูขันตยาภิรักษ์ (บวรยง ปุณฺณโณ). (2562). *การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาของคณะสงฆ์จังหวัด (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูนนทกิจโกศล (สิริชัย สิริชัย). (2563). *รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดมหาเถรานุวัตร (ศรัณภิรมย์ กิตติธโร). (2561). *รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการสภาพระนักเผยแผ่จังหวัดเพชรบุรี (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระปลัดนิคม กตปญฺโญ. (นำชม). (2564). *การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของคณะสงฆ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี* (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2565). *การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 255-307.
- พระมหาปรีชา เขมนนโท. (2562). *การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอลงกรณ์ กนตวณฺโณ. (2564). *ประสิทธิภาพการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอเมืองเพชรบุรี*. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 4(1), 59-56.
- สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญเชื้อ. (2551). *หลักสูตรสิทธิเด็กและการวางแผนท้องถิ่น เพื่อเด็กและเยาวชน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด.
- เสกสรรค์ สนวา และคณะ. (2565). *การประเมินแผนการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษารสร้างภาวะผู้นำเพื่อการประกันคุณภาพของนักศึกษาคณะนิติรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด*. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(1), 42-54.